zooveel zou te zeggen zijn, en we daarvoor zeker wel 'n avond apart zouden noodig hebben, zeg ik er maar niets van, en verwijs naar het betreffende hoofdstuk van de Chr. Soc. Studiën van Prof. Sl. de Bruijne. De schrijver zegt daarin veel goeds, veel verklarends en ook wel wat bezwarend is voor de kerk in dit verband.

III. Sociaal inzicht en sociaal gevoel bij de predikanten.

Ten derde wil ik dan over de predikanten spreken. Men gevoelt, hoop ik, uit deze wijze van inleiden, hoe hoog ik de beteekenis van de predikanten aansla. M.i. is er nog veel waars in wat Kingsley in „Gist" Bracebridge laat zeggen (al laat ik voor rekening van Bracebridge, wat hij over de vrouwen zegt).

„De vrouwen houden altijd van de sterke mannen, die vechten en werken.

„In den tijd van Voltaire liepen ze allen de „wijsgeeren achterna.

„In de middeleeuwen aanbaden zij de dotende „ridders.

„Zij zijn altijd met de overwinnende partij, die „listige kleine schoonen. In oorlogstijden als de „soldaat het lot van de wereld in handen had, „waren alle dames op de roodrokken verzot; nu „in deze praat- en denkzieke dagen zijn ze juist „om dezelfde reden, dol op zwartrokken. De da„mine's zijn heden ten dage de vechtersbazen of „liever de geheele wereld verwacht, dat zij het „zullen zijn.

„Zij hebben het spel in handen, als zij maar „wisten het te spelen.

Tot zoover „Gist".

Natuurlijk hangt alles, dus ook de waarde van den predikant af van de werking des Heiligen Geestes, en het gebed door en om dien Geest. En hebben we predikanten met groote gaven van verstand, gemoed en hart en vol des Heiligen Geestes, dan is dat een zeer groote goedheid Gods. En hebben we bovendien gemeenten, waarvoor de bede: „och of ze allen profeten waren" niet meer noodig is, dan is dat onnoemelijk rijk.

Maar... middelijkerwijs hangt m.i. veel, zeer veel af van de predikanten. Bekend is de beroemde uitdrukking in „Hypathia": „als de kerk één dag haar roeping verstond, zou aan den avond de wereld bekeerd zijn." En óók:

„Wanneer 'n volk in zonden moet vergaan"
„Vangt in de kerk de zielsmelaatschheid aan."

Dóch, als de kerk haar taak versloft, in haar leven verachtert, als zij versleent, dan zal zeker de predikant wel de grootste schuld daarvan dragen. (Ook hier zou nog veel aan toe te voegen zijn).

Als gesproken wordt van de kerk en de sociale kwestie, is het sociaal gevoel en sociaal inzicht van den predikant van groote beteekenis.

Zonder te generaliseeren, kan men voor beiden spreken van een te weinig. Zulks op grond van wat mannen die het weten kunnen en van wat „men" zegt. „Men", de ongunstig bekend staande „men" zegt, dat de sociale voelhoorns der dominé's zeer slecht zijn ontwikkeld. Zij komen in het algemeen voort uit den middenstand, en zij, die niet in aanraking komen met alle standen van de samenleving, zijn dikwijls niet in staat mee te leven met de lagere standen, die zoo ruim in de kerk zijn vertegenwoordigd. Vandaar — zeggen zij — dat het bezoek der predikanten meest gaat in de richting van den burgerstand. En evenals van de Roomsche pastors zegt het volk: Ze weten wel waar ze zijn moeten.

Hierin is, evenals bijna in alle beoordeeling van predikanten door het volk buiten de kerk, laster, want op zich zelf is het alleszins verklaarbaar, dat de predikant, die een zéér ontwikkeld man is, en méér gevoel heeft voor wat het leven veraangenaamt dan de arbeider, diegene het eerst en het meest opzoekt, waar hij zich thuis voelt en die hem het best kan verstaan.

En zoo hier schuld is, ligt er ook schuld bij het andere deel der gemeente. Toch schijnt er wel wat te haperen als men hoort bij de intrede van een predikant: „Dat is een dominé, die met alle standen zoo gewóóntjes, zoo gemakkelijk omgaat."

Het verschijnsel, dat b.v. in Den Haag ¾ der Hervormde en Gereformeerde predikanten in (meer gegoede wijken), Duinoord of Bezuidenhout woont, doet eigenaardig aan. Dat de herder niet te midden zijner kudde woont, is niet maar alleen een gevolg van den woningnood.

W. HEIJNS.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Van Bop en Bep en Brammetje. [1])

Wat zijn wij, psychologen, toch ongelukkige menschen in vergelijking met den intuïtieven romanschrijver, den dichter. De dichter brengt ons dichter bij de dingen, vlak bij, zoodat we maar de oogen behoeven te openen en we zijn erin, heelemaal erin. We verliezen er ons in. Ik was zoo verdiept in dat boek, dat ik niet meer wist waar ik was, zegt men dan.

Ik lees maar zelden een roman, en dan bijna nooit heelemaal, woord voor woord. Maar het romantisch verhaal van Bob en Bep en Brammetje heb ik gelezen, woord voor woord, herlezen woord voor woord en het was een stil genot, een blijmoedig geluk, een diepe ontroering.

Het boekje is een kinderboekje, een boekje voor kinderen en over kinderen. Maar het is ook voor groote menschen en ik kan niet laten om den lezer er opmerkzaam op te maken en er iets van te vertellen. Och, als we nog een beetje levensfrischheid in ons hart hebben en we zijn niet een werk- en denkmachine, die zich voeden moet met donkere vragen, troebele antwoorden, gefiltreerde en geschematiseerde werkelijkheidsplaatjes, onnoozel, onwerkelijk, beduimeld, geef dan eens een half uurtje, geef dan eens uw geest aan dit boekje. Lees het op een winteravond in het warme lamplicht, lees het op een zonnige zomermorgen buiten op de bank voor de deur. En als ge boos zijt of ontevreden of verdrietig, er zal een vriendelijke kalmte in uw ziel dalen, een stille klaarheid als een koele vijver in het bosch. En ge zult het aan uw vrouw en aan een vriend geven en aan uw kinderen... En ge zult het later nog eens lezen en een kind worden met de kinderen, een oogenblik maar en dan weer gewoon zijn, een man, een vrouw in de moeite en zorg van het leven. Maar er zal een vreugde even door u heengaan, een geluk en een ontroering, want uw oog heeft Kindervreugde, Kinderleven gezien, en uw oor heeft stemmetjes gehoord en snelle voetjes, en in uw hart draagt ge iets mee, een zoete warmte, een zacht geluid, als een Lenteavond.

O! Ik hoor u zeggen: „Ja maar... mij dunkt, dat wij toch niet... toch wel." Zwijg, wat ik u bidden mag, met uw dorre beschouwingen, met uw principes en meenen en vinden. Gij hebt gelijk, gij krijgt van mij gelijk, reeds voor dat gij uitgesproken hebt. Maar wees nú stil en luister:

„Kijk!... Drie paar klompjes.
Die staan zóó maar in het bosch.
Van wie zijn ze?
Ze zijn vast van drie kindertjes.
Kijk maar! Twee kleine klompjes zijn er bij... héél kleine klompjes.
En er komt een kikker aanspringen, een dikke kikker.
Hij kijkt met groote oogen en is erg nieuwsgierig. Hij denkt: „Wat is dat? Zijn dat mooie houten huisjes?... Ik ga eens kijken." O, en dan springt hij erop. En dan kruipt hij erin. En dan zit hij heel stil in dat donkere kamertje.
Maar de drie kindertjes,... waar zijn ze toch? Die klompjes staan zoo heel alleen.
En mijnheer de kikker zit heel deftig in zijn kamertje.
En 'tis heel stil in het bosch."

Zoo begint het. Een natuurstukje vol zon, vol leven en bovenal vol geheimen. Als bij een echte roman. Hoe zal het verder gaan met die klompjes, en die kindertjes en dien kikker. Ik vertel het u niet. Gij moet het zelf maar lezen. Met de noodzakelijkheid van het gebeuren in de stoffelijke en geestelijke wereld ontwikkelt zich de relatie der dingen in een dichten samenhang met vele mogelijkheden van ontknooping als in den besten psychologischen roman. Of laat ik het zóó zeggen. Het verhaal van de drie kindertjes heeft van begin tot einde realiteitskarakter. Het is niet bedacht of verzonnen, in elkaar gezet. Het is niet een beschouwing of bevinding van den schrijver, niet een gebeurtenis, een tafereel in stukken en brokken weergegeven. Maar het is een ongerept stukje natuurwerkelijkheid voorzichtig benaderd, met teedere woorden op het papier gefixeerd, zoo teeder, zoo ragfijn en toch zoo sterk, dat ze de éénheid van het tijdruimtelijke gebeuren net vasthouden maar niet doorsnijden, zooals al te klemmende banden doen.

Dit is nu dat realiteitskarakter, die werkelijkheidszin, die vruchtbare verbeeldingskracht, die Maria Montessori met zoo veel intuïtieve liefde voor het kind heeft bepleit. Ook wij kunnen daarmede ons nog opvoeden, ons erin verliezen. De werkelijkheid is altijd nog schooner en rijker, dan wat wij in onzen armen groezeligen geest bedenken.

Ik vertel u niet meer van het mooie boekje, zeide ik. Maar alleen nog even het slot. Want er is een slot aan. Een afsluiting, een vredige oplossing, een natuurlijke ontknooping. Onzegbaar eenvoudig en ontroerend, als een vallend blad op een stillen herfstdag, als een schaduwlooze avondklaarte. Luister:

„Nu is het avond.
De maan schijnt achter den schoorsteen.
De sterretjes pinkelen in de lucht.
Kijk!... Daar staan weer klompjes heel eenzaam voor de deur.
Van wie zijn ze?
Van drie kindertjes.
En waar zijn ze nu, de drie kindertjes?
O, ze slapen al lang, lekker in hun bed.

Ze hebben alles verteld.
Moe is wel erg bang geweest. En ook wel een beetje boos. Vader ook.
Nu niet meer. Nu zijn ze blij.
Moe vroeg: „Ben je erg bang geweest in het bosch?" Maar Brammetje zei: „De lieve Heer zorgt voor ik-ke!"
Ze hebben de krentenbroodjes lekker opgesmuld. Ze hebben hun avondgebedje opgezeed.
En toen zijn ze gauw onder de dekens gedoken. Ze droomen al misschien.
Nu is het avond.
De maan schijnt achter den schoorsteen.
De sterretjes pinkelen in de lucht.
En buiten staan heel eenzaam de klompjes voor de deur."

Dat is de oplossing, rein en grootsch als de werkelijkheid van mooie en goede dingen.

De maan, de sterren, alles verteld, de krentenbroodjes, het avondgebedje, misschien droomen, — de eenzame klompjes. En dan de taal. 48 kleine bladzijden met weinig woorden, geteelde woorden. Hoe heerlijk zijn die geteelde woorden in het proza. Niet één te veel, niet één te weinig. Daarom heb ik Guido Gezelle zoo lief en lees Thomas à Kempis zoo gaarne.

„Laten uw woorden geteld zijn" schreef Dante en Montessori plaatste het als motto boven een deel van hare opvoedkunde. En de menschen, onze onderwijsmenschen, zeiden: „ja, maar het vertellen dan!"

Veel woorden zijn het bederf voor de jeugd. Weinig woorden maken diepen indruk, zij resoneeren in de ziel, doen haar de echo in het hart beluisteren. Weinig woorden eischen geconcentreerde aandacht, stil, scherp luisteren, actief denken.

Breedsprakigheid kweekt luiheid en ook deze luiheid is des duivels oorkussen. Want de geestelijk luie is de passieve, de wilsarme en daardoor geestelijk geïsoleerde, die door zijn gemis aan contact met de rijke wereld buiten hem, eenzaam in zich zelf, met zich zelf, blijft; zoodat de hoogmoed, wier kenmerk immers de omhuiging van gedachte, gevoel en wil van den mensch naar zich zelf toe is, meer en meer het isolement bevestigt. Daarom: laten onze woorden geteld zijn. En wie hierop antwoordt: „men moet dit maar kunnen" of „er is veelerlei gave", zooals de dominee zegt, als men hem op een andere preekmethode wijst, dan vergete men niet, dat een bepaalde wijze van handelen, een mode van zóó schrijven (en zóó preeken) niet ontstaat door passief lui en hoogmoedig te staren op eigen gewoonte, eigen gemak, maar actief en deemoedig zich te geven aan een ideaal, welks verwezenlijking men met „veelerlei gave" najaagt.

Dan de woordkeuze in ons boekje. De herhaling van klank en maat. Een paar voorbeelden van treffende waarneming en kinderlijke schildering.

Brammetje... „liep hard mee op zijn dikke beenen. Zijn tong stak met een punje uit zijn mond. Zóó hard liep hij."

En na het onweer:

„Aan de boomen hingen wel duizend druppeltjes. 't Waren net kleine, mooie knikkertjes van zilver. Tik!... Tik!... Tik!... ging het... Tik!... Tik... Tik... Dat deden de mooie druppeltjes. Die vielen van de boomen op den weg en op de mand en ook op Brammetje zijn neus, toen hij even naar boven keek... Tik!... Tik!... Tik!..."

Maar meer verklap ik u niet van het mooie boekje. Lees het zelf.

Alleen één paar woorden nog, een gedichtje, een zang, een litanie van den arbeid. Die wil ik geen enkel lezer onthouden. Want er trilt de arbeidsvreugde doorheen, waardoor alle dingen licht worden. Er zit nog wel meer in, stille kracht. Ervaar het.

„Daar komt de dikke bakker aan."
Hij heeft roode wangen en hij lacht altijd.
De vogeltjes zingen in de boomen hun mooie liedjes.
De bakker hoort het. Hij wordt er vroolijk van.
En hij gaat óók een liedje zingen.
Hij draagt een groote mand aan zijn arm.
Die mand is heel zwaar; maar hij voelt het niet. Hij is zoo vroolijk.
De zon schijnt fel. Het is heel warm; maar hij voelt het niet.
Hij zingt maar.
Hij heeft roode wangen en hij lacht altijd."

Dit is de litanie ter eere van den arbeid uit het boekje van Bob en Bep en Brammetje.

Dit stukje is geen boekbespreking en daarom zwijg ik over eenige kleine onjuistheden. Ze storen kinderen niet en ook mij niet. Ook over de mooie plaatjes moet ik helaas zwijgen.

F. J. J. B.

[1]) Van Bob en Bep en Brammetje, door W. G. van de Hulst. Geïllustreerd door Tjeerd Bottema. Uitgave van G. F. Callenbach, Nijkerk.

LITERATUUR EN KUNST.

Daden.

Naar aanleiding van wat ik gaf als mijn meening over het karakter van het orgelspel vóór den dienst, schreef de organist der Gref. kerk te D. mij het volgende: „Hoewel ik meer dan vijf en twintig jaar het gezang geleid heb en steeds getracht in elk voorspel den inhoud van het te zingen lied weer te geven, was de gedachte, dat het zou kunnen voorkomen, dat een organist luider ging spelen dan bij een biddende stemming past, onder in-